

**prikazi,
osvrta,
ocjene**

**UZ 50. BROJ »FILOZOFSKIH
ISTRAŽIVANJA«**

Prošlo je trinaest godina otkako je u ideji traženja istine prvi broj časopisa »Filozofska istraživanja« ugledao svjetlost dana. Trinaest godina i nije puno. Puno je ipak ono što se u tom vremenu ostvarilo. Objelodanjenje 50. broja tog časopisa zbog još jednog razloga nam se čini iznimnim događajem za našu kulturnu javnost. Unutar projekta »Filozofska istraživanja« do sada je objavljeno i 16. brojeva međunarodnog izdanja »Synthesis philosophica« te nekoliko kola biblioteke »Filozofskih istraživanja« s ukupno 72 knjige. Toliko je u ovih 13 godina na ovom našem prostoru i u teškim okolnostima ostvareno – gotovo nevjerojatno. Ima, dakle, razloga za slavlje i radovanje!

Slavlja su trenuci u kojima se posebno doživljava zastoj u prolaznosti. Ona su prigoda da se istaknu bilance i pronađe ohrabrenje za dalji put.

Ne treba isticati da je časopis izrastao iz vremena svojevrsne duhovno-filozofske jednoličnosti te da je svojim pojavkom nastojao iskočiti iz jednoličnosti sivila i proširiti pletivo mišljenja u živoj i dinamičnoj potrazi za istinom. Svatko se već prelistavajući pedeset brojeva lako u to i sâm može uvjeriti. U tom nam se kontekstu čini umjesnim ne samo da nabrojimo uspjehe nego da u sjećanje prizovemo ideale i načela na kojima je časopis započeo i na kojima stoji njegov cjelokupni pothvat, na ono na čemu je objelodanio u tako kratkom vremenu svoj 50. broj.

Početak je donekle uvijek prisutan u svakoj fazi nekog procesa. Program je časopisa i cjelokupnog projekta već od početka dobro smišljen i urednici su ostvarili ono što je u njemu od početka jasno zacrtano. Tako je već u prvim brojevima, istina uz velike žrtve u provedbi načela, bio i jako sadržan razvitan. U tome je i tajna uspjeha ovog časopisa čija je duša bio dugogodišnji urednik dr. Ante Čović.

Ako tražimo početnu programatsku ideju vodilju, onda je moramo prepoznati u načelu *integrativnosti*. Časopis »Filozofska istraživanja« traži »integraciju duhovnih obzora«. On to čini tako što uspostavlja i ostvaruje suradnju s različitim kulturnim područjima i fenomenima. U njemu je uočljiva uklopljenost kako u europske i svjetske misaono-duhovne tokove, tako i u našu domaću hrvatsku duhovno-kulturnu baštinu.

Posebnost načela integriranja zamjetljiva je i u širini tematskog zanimanja što dolazi do izražaja preko stalnih i povremenih (za časopis tipičnim) rubrika: studije, pregledi i osvrta, recenzije i prikazi, filozofijski život; te u šarenilu povremenih rubrika: kao »filozofijsko nazivlje i dijalozi«, »filozofijska dokolica« itd.

Drugo načelo koje je ostvareno na stranicama časopisa jest načelo *otvorenosti i komunikativnosti*. Časopis je pun novih tema i novih ideja u nastojanju nadilaženja svakovrsne izoliranosti. Teme iz znanosti, umjetnosti, religije, književnosti, psihologije, logike postavljene su u komunikacijski obzor. Iz otvorenosti i komunikativnosti izranja i *pluralistički stav i pluralizam ideja, mišljenja i postavki*.

Da, upravo je pluralizam znak bogatstva, otvorenosti i širine časopisa i projekta »Filozofska istraživanja«. On je »Leitwort« i »Leitwert« kroz koji se

stvara prostor za slobodno natjecanje filozofskih školâ, grupacija i orijentacija. Po njemu se omogućuje usporedno postojanje najrazličitijih filozofskih projekata, njihov suživot i dijaloško posredovanje.

Čovjek se oduvijek suočava s pojavom mnoštva i različnosti. U sebi samome, svuda oko sebe i u čitavom svemiru on opaža množinu i raznolikost (napetost i sukobe) stvari i pojava. Upravo je takve raznolikosti i mnoštva u časopisu obilato.

Semantički nas pluralnost, pluralizam, upućuje na množinu ili brojnost nečega: stvari, pojmova, ideja, svjetonazora, skupina, interesa, i sl., te kao takav u sebi ne sadrži nikakav vrijednosni sud. On tek upućuje na činjenicu raznolikosti. Prema pojavama mnogolikosti i raznolikosti čovjek se u svojoj povijesti postavljao raznoliko. O tome svjedoči drevna i duga povijest ideja.

Raznolikost je sudbina svega postojećega. Svijet nam se predstavlja u svoj svojoj raznorodnoj i bogatoj stvarnosti, pluralnosti. Pluralizam nas uči poštovati tu istinu stvarnosti. On u sebi ugrožava svaku zatvorenost, isključivost i smirenu sigurnost uvjerenja. Stoga svako pluralističko ozračje iziskuje strpljivost u odmjeravanju pojedinih gledišta, zahtijeva slušanje tuđeg mišljenja, otvorenu kritiku i pošteno raspravljanje. Samo se tako nadopunjavaju različite zamisli i tvore istinu cjeline. Inače je pluralizam opasan. On može, i ne sluteći, provocirati fundamentalizam i nesnošljivost.

Pluralizam pristupa k istini zamjetljiv na stranicama časopisa »Filozofska istraživanja« je potreba ljudske duše. Pravo na osobno mišljenje, na slobodu uvjerenja jedini je put prema istini i temelj ljudske slobode općenito. Sloboda mišljenja nije dakle samo

zahtjev demokracije, ona je u prvom redu postojšte zdrave antropologije. Jer, čovjek je po definiciji razumno biće i kao takav dužan je misliti, i to slobodno misliti na temelju logične strukture mišljenja. Ni u tome pluralizam nije nešto skandalozno. Pluralizam mišljenja može biti sablazan tek samo za one umišljene nadri-intelektualce, ali i za ideološke slijepce. On je u biti uvijek obogaćenje već i na taj način što omogućuje postaviti u pitanje vlastite pozicije i pružiti nam podlogu za proširenje utabanih vidika i skućenih obzora. U tom su kontekstu, jer sprečavaju mrtvilo i sklerozu, čak i sukobi i zdrava kritičnost korisni.

Časopis »Filozofska istraživanja« (ali i projekt oko časopisa) ostvario je upravo te ideale. On nije ostao u svojoj koncepciji oslonjen na pasivnu toleranciju tuđeg mišljenja nego je uvođio u *dijalog*. Upravo je tako razbijao uniformnost i uvođio u vidokrug razmatranja različite ideje i filozofske smjerove: od egzistencijalne filozofije, anglosaksonske filozofije jezika, društveno-znanstvene hermeneutike, antropologije, skolastike, semantike i lingvistike, sve do strukturalizma i psihologije. Tako su nastali mnogi tematski blokovi koji krase stranice ovog i grafički dobro koncipiranog časopisa kao »Filozofija i jezik«, »Filozofija i psihoanaliza«, »Filozofija i odgoj«, »Filozofija i književnost«, »Filozofija i religija«, »Filozofija u Latinskoj Americi«, »Kineska filozofija«, »Indijska filozofija«, »Srednjevjekovna filozofija«, »Francuska revolucija i moderni svijet«, »Bošković i filozofija znanosti«, »Filozofija spoznaje«, »Svijet u filozofiji«, »Filozofsko nazivlje«, itd.

Nakon početne stagnacije (od g. 1980. do 1984. godine) u nakladi, opsegu i suradnicima časopis je u trajnom porastu. Konstantni uspon časopisa

pisa, njegovu komunikabilnost i ugled preko naših granica može se odčitati i na podatku da časopis ostvaruje razmjenu s oko 200 inozemnih redakcija iz cijeloga svijeta i svih kontinenata.

Integrativno-duhovna nastojanja časopisa i cjelokupnog pothvata ne očituju se samo u izričitom tematiziranju pojedinih relacija u općekulturnom obzoru nego i u širini tematskog interesa što dolazi do izražaja već u spomenutim stalnim rubrikama. U pedeset brojeva sudjelovalo je 736 autora i prevoditelja svih dobi, muškog i ženskog roda, raznih usmjerenja. Britkost traktiranih tema, dinamičnost i otvorenost misli vodi plemenita ideja humanizma.

Načelo je otvorenosti i pluralnosti, ali i ažurnosti prepoznatljivo u biblioteci »Filozofska istraživanja« u kojoj bi se posebno mogle izdvojiti tri tematske orijentacije: 1. praktična, koja cilj filozofije vidi u oživotvorenju globalnog praktičnog projekta promjene stvarnosti s bitno humanističko-antropološko-etičkom jezgrom; 2. kulturno-tradicionalna orijentacija, koja svrhu filozofije traži kroz hermeneutsko uspostavljanje kontakata s velikim filozofima prošlosti, kako inozemnim tako i domaćim; te 3. spoznajna orijentacija, koja sebi za cilj filozofiranja postavlja zadaću rješavanje problema same spoznaje.

Filozofija ne poznaje granice. No ona ne lebdi u nekom zrakopraznom prostoru nego je duboko ukorijenjena u sve pore ljudskog života, naročito duhovnog. Časopis se »Filozofska istraživanja«, kao ni cjelokupni projekt, ne zanosi nekim vizionarskim idejama. On je želio biti izvan situacije, između staroga i novoga, u sukobu između jučerašnjega koje još nije preminulo, i sutrašnjega, koje se još nije pravo ni rodilo. No, svakako treba

istaknuti i to da su načela od kojih je potekao i s kojima se održao postala idejno inspirativna i plodna za naš širi kulturni kontekst. Jer su baš ideje otvorenosti, dijaloga, poštovanja tradicije, komunikabilnosti, pluralizma zastupane na raznim tribinama i predstavljajima pojedinih brojeva za javnost, osobito biblioteke FI, kako u cjelini, tako i prezentacijom pojedinih autora, bez preuzetnosti ostavile zapažen trag u našem kulturno-duhovnom prostoru i refleksiji.

U tom je smislu časopis i cjelokupni pothvat imao i ima golem utjecaj na kulturno-duhovnu stvarnost na našim prostorima. On preko svoje prisutnosti i čitateljstva oformljuje idejno ozračje u kojem se krećemo te tako snosi odgovornost ne samo za filozofski nego i kulturno-duhovni razvoj naše nam Domovine Hrvatske. Nadamo se da će tako biti i u budućnosti.

O toj je budućnosti teško govoriti. Smatramo da to i nije potrebno. Jer filozofska budućnost jednog projekta ili jednog časopisa nikada ne smije biti zadana. Jedno je ipak zadano: ideali zdrave filozofije – na kojima je niknuo časopis i projekt »Filozofska istraživanja« – mnoštvenost, pluralizam, dijalog, *neumornost* u traženju istine.

Slavlja zaustavljaju vrijeme i kroz posadašnjenje ostvarenog okreću k nadi još plodnije budućnosti. Želimo časopisu i cjelokupnom projektu »Filozofska istraživanja«, uredničkoj ekipi još svjetliju budućnost – ustrajnost u traženju istine na korist cjelokupne duhovne izgradnje hrvatskoga naroda.

Ivan Koprek